

Обставини справи

Справа стосувалася блокування / замороження активів заявниці в Республіці Мальті за заявою органів влади Казахстану. Їй було пред'явлено низку обвинувачень на час подій, що мали місце в цій справі.

Заявниця народилася в Казахстані й на час подій була одружена з Рахатом Алієвим, колишнім зятем та політичним радником тодішнього Президента Казахстану Нурсултана Назарбаєва. Про нього говорили як про кандидата на пост Президента після Назарбаєва. В середині 2000-х років між чоловіками виникла політична напруга. Зрештою було видано рішення про арешт Алієва.

Алієв та заявниця одружилися у 2009 році й до 2013 року вони проживали на Мальті. Її чоловік помер у тюрмі в Австрії у 2015 році.

У 2008 та 2009 роках, за результатами двох заочних судових розглядів, її чоловіка було визнано винним за вчинення низки політичних правопорушень у Казахстані та призначено йому покарання у вигляді 20 років позбавлення волі.

У 2007 році перший запит Казахстану на видачу її чоловіка Австрія відхилила з підстав того, що він не отримуватиме лікування згідно з Європейською конвенцією. У 2011 році другий запит на видачу також було відхилено й відзначено заочне засудження її чоловіка та ймовірно політичний характер судового розгляду.

Упродовж наступних років було проведено низку розслідувань та прийнято рішення про блокування / «заморозку» активів подружжя в Німеччині, Кіпрі, Ліхтенштейні та Греції. Проте всі вони були скасовані, а блокування – зняті.

У 2013 році мальтійські органи влади отримали запит про надання правової допомоги стосовно Алієва та заявниці, що передбачало допит свідків і зібрання доказів. Заявниця та її чоловік про це поінформовані не були.

Отримавши вимогу органів влади Казахстану, у 2014 році мальтійські органи влади ухвалили рішення про блокування / замороження активів подружжя на Мальті, яке було чинним на час розгляду справи в ЄСПЛ і неодноразово продовжувалося Кримінальним судом кожні шість місяців.

В червні 2014 року подружжя ініціювало конституційне компенсаційне провадження за статтею 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, вказуючи на відсутність гарантій дотримання їхніх прав у Казахстані, що повинно було мати наслідком відмову Мальти співпрацювати в межах запитів про правову допомогу. Алієв та заявниця також звернулися з вимогою до суду припинити всі провадження на Мальті.

У квітні 2019 року Конституційний суд, підтвердивши висновки рішення суду першої інстанції, підтримав їхні скарги за статтею 6 Конвенції, проте відхилив їхню скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, вважаючи, що рішення про блокування активів

було тимчасовим заходом, який був законним, вчиненим у суспільних інтересах та пропорційним переслідуній меті.

Після передачі цієї заяви Уряду 23 липня 2021 року Кримінальний суд скасував рішення про блокування / замороження активів, указавши, що оскільки кримінальне провадження щодо заявниці, яке б тривало в Казахстані, відсутнє, спірне рішення не було обґрунтоване згідно з мальтійським законодавством.

Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції та пункт 1 статті 6 Конвенції, заявниця скаржилася, що Мальта не мала б виконувати запит про правову допомогу й ухвалювати рішення про блокування / замороження, про що просили казахстанські органи влади, оскільки чинний режим не забезпечував жодних гарантій справедливого суду. Вона також скаржилася, що конституційне провадження, яке вона ініціювала в силу порушення своїх прав, тривало надто довго.

Оцінка Суду

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції та пункт 1 статті 6 Конвенції щодо звичайного провадження

ЄСПЛ висновив, що рішення про блокування становило втручання в майнові права заявниці.

Хоча ЄСПЛ не може замінити собою національні органи з ухвалення рішення про законність цього заходу, він визнав незадовільним те, що впродовж восьми років законність цього питання і становища заявниці національними судами ретельно не досліджувалася. Це вказує на серйозну проблему на національному рівні.

ЄСПЛ дійшов висновку про наявність достатніх доказів, які б вказували на політичний мотив провадження в Казахстані. Тому питання того, чи був суспільний інтерес у прийнятті мальтійськими органами влади рішення про блокування активів за обставин цієї справи, заслуговувало особливого розгляду національними судами. ЄСПЛ підкреслив важливість взаємної правової допомоги за Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (на статті 18 якої ґрунтувалося клопотання влади Казахстану про замороження активів заявниці та її чоловіка), зауваживши, що це має відбуватися з дотриманням міжнародних стандартів прав людини.

Крім цього, ЄСПЛ, відзначаючи, що заявниці не було висунуто обвинувачень у будь-якій іншій країні Європи, незважаючи на численні розслідування і ситуацію в Казахстані щодо будь-якого кримінального провадження, яке могло б бути порушене проти заявниці, сумнівався, чи справді боротьба зі злочинністю слугувала суспільному інтересу, переслідуюваному в цій справі.

Саме рішення про блокування ЄСПЛ вважав жорстким та обмежувальним заходом, адже воно стосувалося всього майна заявниці на Мальті й жоден національний суд не

оцінив його ступеня у зв'язку з «обвинуваченнями» ані на момент ухвалення рішення, ані під час наступних продовжень його дії. Так само не було здійснено оцінювання того, зважаючи на обставини справи, чи був законним та пропорційним застосований захід. ЄСПЛ також акцентував, що продовження дії рішення було автоматичним без проведення засідання у справі заявниці.

Зрештою, Кримінальний суд втрутився і скасував рішення лише після того, як скарга була передана Уряду.

Загалом ЄСПЛ установив, що процедури ухвалення та продовження дії рішення про блокування / замороження активів не дозволяло заявниці захистити себе від свавілля і що суди конституційної юрисдикції цього недоліку не усунули.

Тому було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

З урахуванням цього висновку ЄСПЛ не визнав необхідним розглядати звичайне провадження у світлі пункту 1 статті 6 Конвенції.

Пункт 1 статті 6 Конвенції щодо тривалості конституційного провадження

Конституційне провадження в цілому тривало майже чотири роки та десять місяців на двох рівнях юрисдикції. Уряд стверджував, що справа була складною, із численними доказами й новими правовими питаннями. Суди діяли з ретельністю. Крім того вони вказали, що вимоги щодо оперативності для Конституційного суду не були такими ж, як для звичайних судів.

ЄСПЛ установив відсутність періодів бездіяльності чи неналежної поведінки органів влади. Він, зокрема, наголосив на відсутності аргументів заявниці. Загалом ЄСПЛ дійшов висновку, що тривалість провадження була довгою, проте за цих обставин не була надмірною.

Тому порушення Конвенції в цьому аспекті у зв'язку з тривалістю конституційного провадження не було.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 3 березня 2022 року й набуло статусу остаточного 3 червня 2022 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.